

Vision och strategi för Gotlands VA-försörjning 2030

Antagen av regionfullmäktige 2017-12-18, § 232.

VA-planering på Gotland

Ett helhetsgrepp för en hållbar försörjning av dricksvatten och omhändertagande av spillvatten och dagvatten.

Det råder periodvis brist på dricksvatten på Gotland. Arbetet krävs för att säkerställa tillgången på vatten för dricksvattenändamål. När dricksvattnet använts till något av våra behov skickar vi efter rening tillbaka det till naturen igen. Kunskapen ökar om ämnen i vattnet som kan vara skadligt för människors hälsa eller miljön. Vad som krävs för att bereda ett dricksvatten eller ta hand om spillvatten på ett sätt som inte påverkar människor och miljön negativt är inte längre självklart. Vädrets och klimatets makter påverkar också förutsättningarna för både dricksvattenförsörjning och hantering av spillvatten.

Dagvattenhanteringen på Gotland har huvudsakligen handlat om att i rörledningar föra bort dag- och dräneringsvatten från bebyggelse och vägar. Med förändrat klimat och insikt om dagvattnets påverkan på vattenmiljön är det dags att tänka om. För att skapa en hållbar dagvattenhantering på Gotland krävs nya lösningar, så att rätt vatten, kommer till rätt ställe, vid rätt tillfälle.

Nyfikenhet och kunskap att utveckla lösningar för vattenförsörjning och omhändertagande av spillvatten och dagvatten behöver kombineras med mod att pröva något nytt. Att skapa teknik där brett samhällsperspektiv, långsiktighet och kretslopp är närvarande blir allt viktigare för att möjliggöra en samhällsutveckling på hela Gotland.

Region Gotland arbetar med en långsiktigt hållbar planering av dricksvatten, spillvatten och dagvatten, där hänsyn tas till alla nu kända och relevanta parametrar samt till prognostiserade klimatförändringar. Arbetet sker stegvis. Detta dokument innehåller en vision för VA-försörjningen år 2030 och strategi för att nå denna vision. Tidigare har en beskrivning av nuläget sammanställts. VA-strategins ambitioner avspeglas i VA-planen.

Fastställande och implementering

En politiskt beslutad vision och strategi i enighet med Region Gotlands utvecklingsmål blir en grund för det dagliga arbetet.

Koppling till regionalt utvecklingsprogram

Region Gotlands utvecklingsprogram, Vision 2025, är grunden för hur hela Gotland ska utvecklas. VA-strategin har arbetats fram utifrån denna och framför allt mål och strategier kopplade till: ”Rent vatten och en levande Östersjö”. VA-strategin blir ett tydliggörande för hur dessa mål och strategier ska verkställas i det dagliga VA-arbetet.

Fastställande

VA-strategin hanteras och beslutas av regionfullmäktige.

Revidering och översyn

VA-planeringens olika dokument behöver hållas aktuella för att de ska vara ett användbart underlag i regionens arbete med VA-frågor och översiktliga planering. Allt eftersom VA-planens åtgärder genomförs skapas ett nytt nuläge som blir utgångspunkt för den reviderade VA-strategin. Översyn och revidering av VA-strategi för Region Gotland sker lämpligen i början av varje mandatperiod.

Ansvar

Ansvar för vatten- och avloppsförsörjning (VA-försörjning) fördelar sig mellan flera olika nämnder, enheter, myndigheter och privatpersoner, både praktiskt och ekonomiskt.

VA-huvudmannen, tekniska nämnden har ansvar för att ordna VA-försörjningen till VA-kollektivet, dvs till abonnenter inom verksamhetsområdet samt till abonnenter utanför verksamhetsområdet som är anslutna via avtal. VA-huvudmannen har också ett ansvar att ordna allmän VA-försörjning där så behövs med hänsyn till miljö och hälsa enligt §6 Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster. VA-huvudmannens verksamhet finansieras av anslutna abonnenter genom VA-taxan.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ansvarar för tillsyn av den enskilda spillvattenhanteringen, med stöd av Miljöbalken. Nämnden ansvarar även för tillsyn av den allmänna VA-anläggningen och tillsyn enligt Livsmedelsförordningen då det gäller enskilda större vattentäkter (mer än 50 personer eller 10 m³, alternativt kommersiell användning). Tillsynsarbetet finansieras med tillsynsavgifter.

Byggnadsnämnden ansvarar för att vid planläggning och i ärenden om bygglov eller förhandsbesked lokalisera byggnationen till mark som är lämpad med hänsyn till bland annat förutsättningar för vatten- och avloppsförsörjning.

Privatpersoner och fastighetsägare utanför verksamhetsområdet för allmän VA-försörjning har ansvar för en fungerande VA-försörjning. Ansvar omfattar funktionen i den egna avloppsanläggningen så att gällande krav uppfylls, men också för att säkerställa att vattenförsörjningen tillgodoser det behov som finns. Detta gäller under förutsättning att fastigheten inte ligger inom ett område där §6 Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster är tillämplig.

VISION för VA-försörjning 2030

År 2030 är dricksvatten, spillvatten och dagvatten hållbara samhällsfunktioner på Gotland. Naturens gränser för tillgång på sötvatten och robusta livsmiljöer för såväl växter, djur och människor utgör grunden. Lösningar för dricksvatten, spillvatten och dagvatten möter sociala och ekonomiska intressen.

Denna vision beskriver ett önskat läge år 2030, där dricksvatten, spillvatten och dagvatten är fungerande delar av ett långsiktigt hållbart samhälle.

Strategier

Sex övergripande strategier ska leda Region Gotlands arbete för att nå Vision 2030 för VA-försörjning.

- S1 - Boende och verksamhetsutövare på Gotland ska veta var VA-försörjningen ska vara enskild och var den ska vara allmän.
- S2 - Region Gotland ska verka för att Gotland ska ha en robust försörjning av dricksvatten.
- S3 - Region Gotland, boende och verksamhetsutövare på Gotland ska ta hänsyn till klimatet och vårda recipienterna.
- S4 - Region Gotland, boende, besökare och verksamhetsutövare ska värna om Gotlands vattenresurser.
- S5 - Region Gotland ska fatta långsiktigt ekonomiskt hållbara beslut avseende dricksvatten, spillvatten och dagvatten.
- S6 - Region Gotland ska ha god kommunikation om dricksvatten, spillvatten och dagvatten.

Underliggande punkter tydliggör strategiernas innebörd.

S1. Boende och verksamhetsutövare på Gotland ska veta var VA-försörjningen ska vara enskild och var den ska vara allmän

Försörjning av dricksvatten och omhändertagande av spillvatten och dagvatten benämns VA-försörjning. VA-försörjningen kan vara allmän eller enskild. Allmän VA-försörjning ordnas av regionen via den allmänna VA-anläggningen. Enskild VA-försörjning ordnas av den enskilde fastighetsägaren. Flera fastighetsägare kan gå samman och bilda en gemensamhetsanläggning för att tillsammans ordna den enskilda VA-försörjningen.

1. Fastigheter med behov av försörjning av dricksvatten och omhändertagande av spillvatten ska vara klassade med hänsyn till tillgång till tjänligt dricksvatten i tillräcklig mängd och möjlighet att ordna en godkänd avloppsanläggning. Klassningen ska också beakta samhällets utveckling samt möjlighet att införliva området i verksamhetsområde för allmän VA-försörjning.

2. Region Gotland ska tydligt kommunicera var VA-försörjningen ordnas av regionen via den allmänna VA-anläggningen och var VA-försörjningen ordnas genom enskilda VA-anläggningar.

3. Där VA-försörjningen ordnas via enskilda VA-anläggningar ska Region Gotland tydligt kommunicera till fastighetsägaren vad det enskilda ansvaret innebär och vilka möjligheter som finns att ordna VA-försörjningen.

4. Region Gotland ska stödja fastighetsägare att lösa den enskilda VA-försörjningen via gemensamhetsanläggningar.

5. Inför planbesked och förhandsbesked ska det vara klarlagt om VA-försörjningen ska vara allmän eller enskild.

S2. Region Gotland ska verka för att Gotland ska ha en robust försörjning av dricksvatten

En robust försörjning av dricksvatten kan definieras som att försörjningen ska klara att leverera tillräckliga kvantiteter dricksvatten av rätt kvalitet, vara tillförlitlig över tid samt ha motståndskraft mot yttre påverkan. En robust försörjning av dricksvatten skapar trygghet för människor. De naturliga förutsättningarna på Gotland innebär att tillgången på sötvatten är begränsad och att många vattentäkter är sårbara. Ett proaktivt arbete krävs för att värna naturens förutsättningar för att försörja nuvarande och kommande generationer med dricksvatten.

6. Vid konkurrens om vatten ska människors behov av dricksvatten prioriteras.

7. Allmänna vattentäkter och stora enskilda vattentäkter ska ha ett fullgott vattenskydd som bevarar vattnets kvalitet och kvantitet, även om uttag inte sker idag. Till "stora enskilda vattentäkter" räknas inte, oavsett storlek, lantbrukets egna vattentäkter för exempelvis djurproduktion.

8. Den allmänna försörjningen av dricksvatten ska baseras på sötvatten (grundvatten och ytvatten) som råvattenkälla. Där så inte är möjligt ska havsvatten användas, i första hand för uppblandning med sötvatten. Återanvändning av dagvatten och renat spillvatten skall kontinuerligt värderas som komplement för att förstärka tillgången på vatten.

S3. Region Gotland, boende och verksamhetsutövare på Gotland ska ta hänsyn till klimatet och vårda recipienterna

Redan idag är försörjningen av dricksvatten påverkad av variationer i tillgång på vatten. Omhändertagandet av spillvatten och dagvatten måste ske på ett sätt som förbättrar eller bibehåller kvaliteten och kvantitet i recipienterna, de vatten som tar emot renat spillvatten och dagvatten. Ett förändrat klimat påkallar ett än större behov av hänsyn till naturens förutsättningar, både i allmän och enskild VA-försörjning.

9. Vid fysisk planering och bygglovsärenden ska Region Gotland säkerställa att VA-försörjningen kan fungera tillfredsställande vid alla tänkbara väderscenarier och i takt med att klimatet förändras.

10. Allmänna VA-anläggningar ska säkerställas så att funktionen bibehålls vid alla tänkbara väderscenarier och i takt med att klimatet förändras.

11. Dagvattenflöden ska reduceras och regleras så att belastning på ledningsnät och recipienter begränsas.

12. Dagvattensystemen ska dimensioneras enligt Svenskt Vattens anvisningar och med hänsyn till klimatförändringens effekter.

13. Inom detaljplanerat område, ska mark i lågpunkter avsättas för att skapa sammanhängande avvattningsstråk.

14. Öppna dagvattenlösningar ska integreras i parker och grönområden.

15. Föroreningskällorna till dagvattnet ska minimeras.

16. Avledningen av dagvatten ska ordnas så att skadeverkningar vid miljöolyckor begränsas.

17. Vid nyproduktion inom detaljplanerat område, ska förorenat dagvatten renas före infiltration i marken eller utsläpp till recipient.

S4. Region Gotland, boende, besökare och verksamhetsutövare ska värna om Gotlands vattenresurser

De naturliga förutsättningarna på Gotland kräver att alla på ön är varsamma med det sötvatten som finns och söker bästa lösningen för att minska negativ påverkan från människors verksamhet och gynna grundvattenbildning. Återanvändning av och hushållning med vatten minskar risken att naturens gränser överskrids. Tillvaratagande och ändamålsenlig utveckling av tekniska försörjningssystem skapar energieffektivitet. Människors innovationsförmåga är en resurs som skapar värde för Gotlands VA försörjning. Länsstyrelsen har ett viktigt ansvar för att värna vattenresurserna och är en viktig samarbetspartner för Region Gotland.

18. Kretsloppsanpassning av vatten- och avloppsförsörjningen ska eftersträvas.

19. Vatten ska i största möjliga mån behållas på ön och inte avledas till havet.

20. Innovativa lösningar som värnar naturens resurser och bidrar till en långsiktigt hållbar ekonomi ska uppmuntras.

21. Avledning och omhändertagande av dag- och dräneringsvatten ska ske med hänsyn till naturens vattenbalans.

22. Tillskottsvatten och dräneringsvatten i spillvattenledningar ska minimeras.

S5. Region Gotland ska fatta ekonomiskt långsiktigt hållbara beslut

Investeringar samt drift och underhåll ska leda till att en nytta uppnås som står i proportion till de ekonomiska och personella resurser som krävs för genomförandet. Tydliga beslut och genomtänkt finansiering är grundförutsättningar för att öka möjligheterna till samordningsvinster och en hållbar samhällsutveckling.

23. Region Gotland ska ha en långsiktig planering som innefattar nödvändiga ekonomiska och personella resurser för investering, drift och underhåll av såväl nuvarande som blivande verksamhetsområden för allmän VA-försörjning.

24. Samhällsekonomisk kostnads-nyttanalyt ska användas som en del av beslutsunderlaget när behov finns.

25. VA-taxan ska ha en styrande effekt och utvecklas i takt med nuvarande och kommande behov av investering, drift och underhåll.

S6. Region Gotland ska ha god kommunikation om dricksvatten, spillvatten och dagvatten

En god kommunikation upplevs som givande av både mottagande och givande part. Dialogprocesser är en viktig pusselbit för att erhålla respektive målgrupps (invånarna, näringslivet, besökare) engagemang, förståelse och stöd och utveckla VA-försörjningen på Gotland på bästa sätt för öns boende, besökare och verksamhetsutövare.

26. Det ska finnas tydliga vägar för kommunikation, internt och externt, kring frågor som rör VA-försörjningen.

27. Region Gotland ska verka för ökad medvetenhet hos boende, besökare och verksamhetsutövare i frågor och problematik som rör VA-försörjningen.

Ordlista

Allmän VA-försörjning av vatten eller avlopp med anläggningar som kommunen äger eller har rättsligt bestämmande över och som har anordnats för att uppfylla kommunens skyldigheter enligt lagen om allmänna vattentjänster (LAV). De samlade VA-anläggningarna inom en kommuns gränser, för vilka en kommun är huvudman, benämns ”Den allmänna VA-anläggningen”.

Allmänna vattentäkter är de täkter som den kommunala huvudmannen använder för vattenförsörjning till den allmänna VA-försörjningen.

Avloppsvatten är samlingsnamn för spillvatten, dagvatten (från detaljplanelagt område) samt dräneringsvatten.

Dagvatten är ytligt avrinnande regnvatten och smältvatten.

Dräneringsvatten är vatten som bortleds från fastighet eller markyta.

Enskild VA-försörjning sker genom en anläggning eller annan anordning för försörjning av vatten eller avlopp som kommunen inte äger. Enskilda anläggningar kan finnas för en enskild fastighet, för flera fastigheter tillsammans eller för samfälligheter och föreningar. En enskild VA-anläggning kan avse såväl ledningar som en lokal lösning för produktion av dricksvatten eller rening av avloppsvatten. En enskild VA-anläggning kan vara ansluten till det allmänna dricks- eller spillvattennätet via avtalsanslutning.

Huvudman är den som äger en VA-anläggning. På Gotland är Region Gotland huvudman för den allmänna VA-anläggningen.

Kretsloppsanpassning innebär att VA-försörjningen ska anpassas så att de material som används och de resurser som uppkommer är en del av ett kretslopp, där återanvändning eller återvinning eftersträvas.

Recipient är en sjö, vattendrag eller grundvatten som får motta dagvatten, bräddvatten och eller renat avloppsvatten.

Råvatten är det vatten som tas från naturen.

Sambällsekonomisk kostnads-nyttoanalys är en metodik för beslutfattande som tar ekonomiska och sociala faktorer i beaktande såväl som tekniska.

Skattekollektivet utgörs av alla kommuninvånare som betalar kommunalskatt. Dessa skattepengar ska användas till många olika nyttigheter som vård, skola och omsorg, men också politisk ledning, administration, myndighetsutövning, samhällsplanering, gatudrift och mycket annat.

Spillvatten är vatten från hushåll (toalett, bad/dusch, disk och tvätt) och andra verksamheter (industrier, biltvättar och dylikt).

Stora enskilda vattentäkter är vattentäkter som i genomsnitt producerar 10 m³ dricksvatten/dygn eller mer eller som försörjer fler än 50 personer. Alternativt tillhandahålls eller används som en del av kommersiell eller offentlig verksamhet. Till ”stora enskilda vattentäkter” räknas dock inte, oavsett storlek, lantbrukets egna vattentäkter för exempelvis djurproduktion.

Sötvatten är vatten i naturen med så låg salthalt att man kan dricka det.

Tillskottsvatten är det vatten som utöver spillvatten finns i spillvattenledningar. Tillskottsvatten kan bestå av anslutet dagvatten, anslutet dräneringsvatten, samt vatten som läcker in från marken om ledningarna inte är täta. Tillskottsvattnets andel kan i många fall vara mycket stor, i extrema fall flera gånger större än mängden spillvatten.

VA-anläggning är en anordning för att försörja en fastighet eller bebyggelse med vatten- och avlopp. I begreppet VA-anläggning ingår både ledningar och pumpar för transport av vatten och avlopp, samt anordningar för produktion av dricksvatten och rening av avloppsvatten.

VA-försörjning är försörjning för en fastighet eller bebyggelse med vatten och avlopp.

VA-kollektivet utgörs av abonnenter som betalar avgifter till kommunen för dricksvatten, spillvatten eller dagvatten. Dessa avgifter utgör således betalning för tjänster som kommunen utför och är inte en form av skatt. De får endast användas till att täcka kostnader som är nödvändiga för VA-verksamheten.

VA-taxa anger den enskilde abonnentens VA-avgifter och består av anläggningsavgift och bruksavgift. VA-taxan är i princip lika för alla VA-abbonenter av en viss typ. Det finns dock vissa möjligheter att tillämpa särtaxa om det för ett visst område finns kostnader som i beaktansvärd omfattning (normalt mer än 30 %) avviker från kostnaderna för vad som är normalt inom kommunens verksamhetsområden.

Vattenförsörjning är försörjning för en fastighet eller bebyggelse med vatten.

Verksamhetsområde är ett av kommunfullmäktige fastställt geografiskt definierat område, inom vilket kommunen är huvudman för vatten- och/eller avloppsförsörjning. Inom verksamhetsområdet gäller kommunal VA-taxa.

Relaterade dokument

Vision 2025 – Regionalt utvecklingsprogram för Gotland

Bygg Gotland: Översiktsplan för Gotlands kommun 2010–2025

Fördjupad översiktsplan Storsudret och Burgsvik 2025

Fördjupad översiktsplan Östergarnslandet 2025

Fördjupad översiktsplan Fårö 2025

Långsiktig plan för VA-utbyggnad 2014–2022

Revidering av VA-planens del A – Verksamhetsplan

Våtmarksutredningen (SGU 2017:01)

SkyTEM-undersökningar på Gotland (Rapporter och meddelanden 136)

PM VA Strategi, Teknikförvaltningen

Arbetsdokument Översikt VA-plan 2017–02

Plan för vattenskyddsarbetet 2017

Vattenplan för Gotlands kommun 2005

Utkast till dagvattenstrategi för Region Gotland

Miljöprogram för Region Gotland 2015–2020

Förvaltningsplan 2016-2021 Södra Östersjöns vattendistrikt.
Vattenmyndigheten för Södra Östersjön.

